

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
**HISTÒRIA MEDIEVAL DE LA
CORONA D'ARAGÓ**

Coordinació: SABATE CURULL, FLOCEL

Any acadèmic 2022-23

Informació general de l'assignatura

Denominació	HISTÒRIA MEDIEVAL DE LA CORONA D'ARAGÓ			
Codi	100080			
Semestre d'impartició	2N Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història	3	OBLIGATÒRIA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA		TEORIA
	Nombre de crèdits	3		3
	Nombre de grups	1		1
Coordinació	SABATE CURULL, FLOCEL			
Departament/s	HISTÒRIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	45 hores presencials i 105 hores de treball autònom de l'estudiantat.			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	L'idioma d'impartició és el català. En el tracte personalitzat mitjançant la tutoria, el professor, segons les seves capacitats, s'adaptarà a l'idioma més adient per a l'aprenentatge de l'alumnat (català, castellà, anglès, italià, portuguès). Igualment, en el procés d'aprenentatge, ocasionalment es treballaran fonts històriques en llatí i bibliografia en llengües científiques actuals (sobretot en català, castellà, anglès, francès, italià i portuguès).			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
RIBEIRO TOSTES, ROGERIO	rogerio.tostes@udl.cat	3	
SABATE CURULL, FLOCEL	flocel.sabate@udl.cat	3	

Informació complementària de l'assignatura

La Corona d'Aragó va establir un eix comercial i una cruïlla de civilitzacions que posà en contacte cultures al llarg de la Mediterrània, des de la península Ibèrica a les actuals terres de Grècia i Turquia. La present assignatura pretén recórrer la història d'aquesta entitat política i cultural des dels seus orígens fins a finals del segle XV. D'aquesta manera, l'estudiantat copsarà els diferents fenòmens històrics que caracteritzaren els territoris inclosos, tot establint específics vincles amb Europa i tota la Mediterrània.

El pla de desenvolupament inclou l'adaptació de l'ensenyament als diferents escenaris propiciats per la COVID-19.

Objectius acadèmics de l'assignatura

1. Conèixer els processos històrics entre els segles VIII i XII que han conduït a la construcció de la Corona d'Aragó.
2. Estudiar el desenvolupament de la Corona d'Aragó des dels segles XII fins al XV en els vessants social, polític, econòmic i cultural, ben incardinats en el seu context.
3. Avançar en els procediments d'elaboració de la tasca historiogràfica sobre el passat de la Corona d'Aragó.
4. Implementar mètodes i estratègies d'estudi de la història de la Corona d'Aragó.
5. Valorar el llegat patrimonial de la Corona d'Aragó en cadascun dels territoris que l'integraren.
6. Apoderar l'estudiantat en l'anàlisi crítica i el treball autònom sobre els diversos vessants d'estudi de la Corona d'Aragó.
7. Dotar l'estudiantat d'eines de comunicació i expressió (oral i escrita) dels resultats de la pròpia recerca sobre la Corona d'Aragó.
8. Contribuir a crear un pensament crític en l'estudiantat capaç d'aplicar rigor científic enfront d'informacions poc contrastades esteses pels mitjans de difusió i opinió del nostre present.

Competències

Competències bàsiques

CB4. Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no.

Competències generals

CG4. Posseir les capacitats, eines i recursos per a l'anàlisi i la síntesi de la informació.

Competències transversals

CT3. Adquirir capacitat en la utilització de les noves tecnologies i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Competències específiques

CE5. Planificar la recerca, l'anàlisi, la síntesi i l'exposició de la informació sobre un tema històric, desenvolupar-lo i argumentar-lo.

Continguts fonamentals de l'assignatura

1.- Definició temàtica i conceptual de la Corona d'Aragó

Bloc I.- Alta Edat Mitjana

2.- La presència dels visigots (414-711)

3.- Musulmans i carolingis (711-802)

4.- La dominació islàmica (802-1149)

5.- Els territoris cristians (802-1137)

6.- La feudalització

7.- L'expansió territorial (900-1149)

8.- Vida i cultura altmedieval

Bloc II.- Baixa Edat Mitjana

9.- La cohesió de Catalunya i Aragó al segle XII

10.- La societat burgesa i feudal del segle XIII

11.- Occitània, Mallorca, València

12.- Sicília i l'apertura al Mediterrani

13.- Els reptes del segle XIV

14.- El disseny institucional de la Corona d'Aragó

15.- La Corona d'Aragó sota la dinastia Trastàmara (1410-1479)

16.- Quotidianeïtat, literatura i art a la baixa edat mitjana

17.- La sortida de l'edat mitjana i el llegat medieval

Eixos metodològics de l'assignatura

- Exposició, per part del professor, de les línies axials dels temes.

- Introducció a la recerca i elaboració de continguts per l'estudiantat mitjançant treballar de fonts de tipologia diversa.

- Anàlisi de bibliografia científica.

-Estructuració i exposició escrita i oral de coneixements.

- Cooperació entre membres del grup per assolir objectius comuns.
- Debats per incentivar la capacitat de discutir idees i conceptes científics.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

Cada crèdit ECTS equival a 10 hores de treball presencial i 15 hores de treball no presencial. El treball presencial té lloc a l'aula en l'horari definit per la facultat de Lletres de la Universitat de Lleida.

Es fomenta l'absorció de coneixement i l'adquisició d'habilitats i eines d'aprenentatge. Per això es treballaran fonts de diversa mena (documentals, artístiques, cartogràfiques, etc...), es promourà la gestió i anàlisi documental, l'elaboració de continguts, el debat científic i les capacitats expositives orals i escrites.

ADAPTACIÓ COVID-19

Dins de l'espai de l'assignatura, en el Campus Virtual, l'eina "Recursos" inclou tot el material necessari per seguir l'assignatura en el cas que la situació sanitària imposés la semipresencialitat o la virtualitat completa. El professor, en aquest cas, farà un seguiment individual i col·lectiu durant les hores de classe i de tutoria mitjançant les eines de l'espai virtual: videoconferència, xat i correu intern.

Sistema d'avaluació

L'avaluació té la missió de copsar el grau d'absorció dels continguts i de desenvolupament de les competències per part de cada estudiant/a. Amb aquesta pretensió, s'estableixen les activitats avaluatives amb els percentatges següents:

-Participació en les activitats docents a l'aula: 10%

-Elaboració de treball en equip i exposició: 25%

-Activitats de síntesi: 50%

-Treball escrit sota guiatge de tutoria: 15%

- Els estudiants que, per motius justificats, no puguin seguir l'avaluació contínua tenen dret a una avaluació alternativa. En aquest cas, els estudiants hauran de sol·licitar l'avaluació alternativa a la secretaria de la Facultat de Lletres durant els primers cinc dies des de l'inici del segon semestre. Per a més informació, es pot enviar un correu electrònic a l'adreça academic@lletres.udl.cat.

Bibliografia i recursos d'informació

MANUALS ESSENCIALS

1.- Flocel Sabaté, ed., *The Crown of Aragon. A Singular Mediterranean Empire*, Brill, Leiden, 2017.

2.- Ernest Belenguier, ed., *Història de la Corona d'Aragó*, Edicions 62, Barcelona, 2007, vol. 1.

3.- Flocel Sabaté, "Corona de Aragón", *Historia de España. La época medieval: administración y gobierno*, Pedro Andrés Porrás, Eloísa Ramírez, Flocel Sabaté, Istmo, Tres Cantos, 2003.

4.- Flocel Sabaté, "Història Medieval", *Història de Catalunya*, Albert Balcells, ed., L'Esfera dels Llibres, Barcelona, 2004.

- 5.- Thomas N. Bisson, *Història de la Corona d'Aragó a l'edat mitjana*, Editorial Crítica, Barcelona, 1988
- 6.- Ernest Belenguier & Felipe V. Garín, eds., *La Corona de Aragón. Segles XII-XVIII*, Generalitat Valenciana - Societat Estatal per a l'Acció Cultural Exterior, Valencia, 2006.
- 7.- José Ángel Sesma, *La Corona de Aragón. Una introducción crítica*, Caja de Ahorros de la Inmaculada de Aragón, Saragossa, 2000.
- 8.- Esteban Sarasa, *La Corona de Aragón en la Edad Media*, Caja de Ahorros de la Inmaculada de Aragón, Saragossa, 2001.
- 9.- Joan Reglà, *Introducció a la història de la Corona d'Aragó*, Editorial Moll, Palma, 1969.

BIBLIOGRAFIA ESPECIALITZADA

- Abadal, Ramon d', *Dels visigots als catalans*, ed. Jaume Sobrequés, 2 vols. (Barcelona, 1969-1979).
- Abadal, Ramon d', *Els primers comtes catalans*, 2nd ed. (Barcelona, 1965).
- Abulafia, David, *A Mediterranean emporium. The Catalan kingdom of Majorca* (Cambridge, Eng. 1994).
- Abulafia, David, "Signorial Power in Aragonese Southern Italy," in *Sociability and its discontents: civil society, social capital and their alternatives in Late Medieval and Early Modern Europe*, eds. Nicholas Eckstein, Nicholas Terpstra (Turnhout, 2009), pp. 173-192.
- Abulafia, David, *The Great Sea. A Human History of the Mediterranean* (Oxford, 2011).
- Adroer, Anna Maria, *Palaus reials de Catalunya* (Barcelona 2003).
- Agostino, Guido d', Buffardi, Giulia eds. *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo: i modelli politico-istituzionali; la circolazione degli uomini, delle idee, delle merci; gli influssi della società sul costume: celebrazioni alfonsine*, 2 vols. (Napoli, 2000).
- Alessandro, Vincenzo d', Giarrizzo, Giuseppe, "La Sicilia dal Vespro all'Unità d'Italia," in *Storia d'Italia*, ed. Giuseppe Galasso, vol. 16 (Turin, 1989).
- Alberni, Anna, Badia, Lola, Cabré, Lluís, ed., *Translatar e transferir. La transmissió dels textos i el saber (1200-1500)* (Santa Coloma de Queralt-Barcelona, 2010).
- Alberni, Anna, Badia, Lola, Cifuentes, Lluís, Fidora, Alexander, ed., *El saber i les llengües vernacles a l'època de Lull i Eiximenis* (Barcelona, 2012).
- Alvira, Martín, *El Jueves de Muret: 12 de Septiembre de 1213* (Barcelona, 2002).
- Annicchiarico, Annamaria, *'Narracions en vers' catalane medievals: Appunti e materiali per una guida bibliografica* (Roma, 2003).
- Anonimous, *Curial e Güelfa*, ed. Lola Badia, Jaume Torró (Barcelona, 2011).
- Alturo, Jesús, *El llibre manuscrit a Catalunya: Orígens i esplendor* (Barcelona, 2001).
- Arrieta, Jon, "La disputa en torno a la jurisdicción real en Cataluña (1585-1640): de la acumulación de tensión a la explosión bélica," *Pedralbes*, 15 (1995), pp. 33-93.
- Arrieta, Jon, "La *lex regia* en la obra de Francisco Martí Viladamor: recepción y evolución del concepto," *Pedralbes*, 28 (2008), pp. 103-40.
- Ashtor, Eliyahu, *Levant Trade in the Later Middle-Ages* (Princeton, 1983).

- Aurell, Jaume, *Authoring the Past. History, Autobiography, and Politics in Medieval Catalonia* (Chicago, 2012).
- Badia, Lola, *De Bernat Metge a Joan Roís de Corella* (Barcelona, 1988).
- Badia, Lola, ed., *Història de la Literatura Catalana*, 3 vols. (Barcelona, 2013-2015).
- Balañà, Pere, *L'Islam a Catalunya (segles VIII-XII)* (Barcelona, 1997)
- Barceló, Maria, Ensenyat, Gabriel, *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'edat mitjana* (Palma of Majorca, 2000)
- Barral-i-Altet, Xavier, ed., *Art de Catalunya. Ars Cataloniae*, 16 vols (Barcelona, 1997-2003).
- Barral-i-Altet, Xavier, *Josep Puig i Cadafalch-Escrits d'arquitectura, art i política* (Barcelona 2003).
- Barral-i-Altet, Xavier, ed., *Viure a Palau a l'Edat Mitjana. Segles XII-XV* (Girona, 2004).
- Barral-i-Altet, Xavier, *L'art romànic català a debat* (Barcelona 2009).
- Barral-i-Altet, Xavier, Alemany, Joan, eds. *Mediterraneum. L'esplendor de la Mediterrània medieval (segles XIII-XV)* (Barcelona 2004).
- Barral-i-Altet, Xavier, Iogna-Prat, Dominique, Mundó, Anscari Manuel, Salrach, Josep Maria, Zimmermann, Michel, eds. *Catalunya i França Meridional a l'entorn de l'any mil. Actes del col·loqui Hug Capet* (Barcelona, 1991)
- Barral-i-Altet, Xavier, Mundó, Anscari Manuel, eds. *Corpus vitraearum Medii Aevi-Catalunya*, 5 vols (Barcelona 2014).
- Barreto, Joana, *La majesté en images. Portraits du pouvoir dans la Naples des Aragon* (Roma 2013).
- Batlle, Carme, *Fires i mercats. Factors de dinamisme econòmic i centres de sociabilitat (segles XI a XV)* (Barcelona, 2004).
- Beer, Rudolf, "Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll," in *Kommission bei Alfred Hölder, (Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-Historische Klasse)*, 155 (Wien, 1907-1908); trans. Pere Barnils, "Los manuscrits del Monastir de Santa María de Ripoll," *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 5 (1909-1910), pp. 137-70, 230-78, 299-320, 328-365 and 492-520.
- Belenguer, Ernest, ed., *Història de la Corona d'Aragó*, 2 vols. (Barcelona, 2007)
- Benito, Pere, *Senyoria de la terra i tinença pagesa al comtat de Barcelona (segles XI-XIII)* (Barcelona, 2003).
- Bensch, Stephen P., *Barcelona and its rulers, 1096-1291* (Cambridge, Eng., 1995).
- Bisson, Thomas N., *Fiscal accounts of Catalonia under the early count-kings (1151-1213)*, 2 vols. (Berkeley, 1984).
- Bisson, Thomas N., *Tormented voices. Power, Crisis and Humanity in Rural Catalonia 1140-1200* (Cambridge, Mass., 1998)
- Bonnassie, Pierre, *La Catalogne du milieu du Xe à la fin du XIe siècle: Croissance et mutations d'une société*, 2 vols. (Toulouse, 1974-75).
- Bonneaud, Pierre, *Le prieure de Catalogne, le couvent de Rhodes et la Couronne d'Aragon, 1415-1447* (Millau, 2004).
- Burns, Robert I. *Muslims, Christians, and Jews in the crusader kingdom of Valencia* (Cambridge, Eng., 1984).
- Bramon, Dolors, *De quan érem o no musulmans. Textos del 713 al 1010* (Barcelona, 2000).
- Brufal, Jesús, *El món rural i urbà en la Lleida islàmica (s. XI-XII). Lleida i l'est del districte: Castellans i el pla del Mascançà* (Lleida, 2013).
- Campbell, Tony, "Portolan Charts from the Late Thirteenth Century to 1500," in *The History of cartography. 1.*

- Cartography in Prehistoric, Ancient, and Medieval Europe and the Mediterranean*, eds. John B. Harley, David Woodward (Chicago, 1987), pp. 371-463.
- Camps, Jordi, Dectot, Xavier, eds. *Catalogne romane. Sculptures du Val de Boí* (Paris. Musée National du Moyen Age, septembre 2004-janvier 2005) (Paris, 2004).
- Capmany, Antoni de, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, reed. by Carme Batlle, Emili Giralt, 2 vols. (Barcelona, 1961-1963).
- Carbonell, Jordi, Marconi, Francesco, eds. *I catalani in Sardegna* (Milan, 1984).
- Carrère, Claude, *Barcelone, centre économique à l'époque des difficultés, 1380-1462*, 2 vols. (Paris, 1967).
- Casey, James, "Una 'libertad bien entendida': los valencianos y el estado de los Austrias," *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 17 (1999), pp. 237-52.
- Castiñeiras, Manuel, *El tapís de la creació* (Girona, 2011).
- Castiñeiras, Manuel, Camps, Jordi, eds. *El romànic i la Mediterrània. Catalunya, Toulouse i Pisa, 1120-1180* (Barcelona, 2008).
- Casula, Francesco Cesare, *La Sardegna aragonese*, 2 vols. (Sassari, 1990).
- Catafau, Aymat, Passarius, Olivier, eds. *Un palais dans la ville*, 2 vols. (Perpignan, 2014).
- Cateura, Pau, *Mallorca en el segle XIII* (Palma of Majorca, 1997).
- Catlos, Brian A., *The Victors and the Vanquished. Christians and Muslims of Catalonia and Aragon, 1050-1300* (Cambridge, 2004).
- Chalmeta, Pedro, *Invasión e islamización. La sumisión de Hispania y la formación de al-Andalus* (Jaén, 2003).
- Cingolani, Stefano Maria, *Historiografia, propaganda i comunicació al segle XIII: Bernat Desclot i les dues redaccions de la seva crònica* (Barcelona, 2006).
- Cingolani, Stefano Maria, *La memòria dels reis. Les quatre gran cròniques i la historiografia catalana, des del segle X fins al XIV* (Barcelona, 2007).
- Cioppi, Alessandra, *Le estregie dell'invincibilità. Corona d'Aragona e 'Regnum Sardiniae' nella seconda metà del Trecento* (Cagliari, 2012).
- Colomer, Eusebi, *Els pensament als Països Catalans durant l'Edat Mitjana i el Renaixement* (Barcelona, 1997).
- Cornudella, Rafael, ed., *Catalunya 1400. El gòtic internacional* (Barcelona, 2012).
- Corrao, Pietro, "Mezzogiorno e Sicilia fra Mediterraneo ed Europa (sec. XI-XV)," in *L'Italia mediterranea e gli incontri di civiltà*, eds. Pietro Corrao, Mario Gallina, Claudio Villa (Roma, 2001), pp. 95-168.
- Coulon, Damien, *Barcelone et le grand commerce d'Orient au Moyen Âge. Un siècle de relations avec l'Égypte et la Syrie-Palestine (ca. 1330-ca. 1430)* (Madrid - Barcelona, 2004).
- Coulon, Damien "La Corona de Aragón y los mercados lejanos mediterráneos (siglos XII–XV)," in *La Corona de Aragón en el centro de su historia. Aspectos económicos y sociales (1208-1458)*, (Congreso internacional, Zaragoza, noviembre de 2009), ed. José Ángel Sesma (Saragossa, 2010), pp. 279-308.
- Coulon, Damien "El desarrollo del comercio catalán en el Mediterráneo oriental durante el reinado de Jaime I," in *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, ed. Maria Teresa Ferrer, 2 vols. (Barcelona, 2013), 2: 655-76.
- Debanne, Alessandra, ed., *Lo Compasso de navegare. Edizione del codice Hamilton 396 con commento linguistico e glossario* (Brussels, 2011).
- Débaux, Hélène, *La féodalité languedocienne, XIe-XIIe siècles. Serments, hommages et fiefs dans le Languedoc*

des *Trencavel* (Toulouse, 2003).

Devic, Claude, Vaissete, Joseph, *Histoire Générale de Languedoc*, 2nd ed. 14 vols. (Toulouse, 1872-1904).

Domenge, Joan, *L'obra de la Seu. El procés de construcció de la catedral de Mallorca en el Tres-cents* (Majorca, 1997).

Donne, Fulvio delle, *Alfonso il Magnanimo e l'invenzione dell'umanesimo monarchico. Ideologia e strategie di legittimazione alla corte aragonese di Napoli* (Roma 2015).

Duran, Daniel, "Els mallorquins a la Romania (segles XIII-XVI)," in *El regne de Mallorca: cruïlla de gents i de cultures (segles XIII-XV)*, XXVI Jornades d'Estudis Locals, ed. Maria Barceló (Majorca, 2008), pp. 241-55.

Durán, Antonio, *Los condados de Aragón y Sobrarbe* (Saragossa, 1988).

Durán, Antonio, *La Iglesia de Aragón durante los reinados de Sancho Ramírez y Pedro I, (1062?-1104)* (Rome, 1962).

Español, Francesca, *Els escenaris del rei. Art i monarquia a la Corona d'Aragó* (Barcelona, 2001).

Español, Francesca, *El Gòtic Català* (Manresa, 2002).

Español, Francesca, *L'art dels reis catalans. Esplendor i riquesa de la Corona d'Aragó* (Barcelona, 2010).

Español, Francesca, Yarza, Joaquín, *El romànic català* (Manresa, 2007).

Feji?, Nenad, ? ????? ? ??????????? ? ??????? ???? (Belgrad, 1988).

Feliu, Gaspar, "La crisis catalana de la baja Edad Media: estado de la cuestión," *Hispania*, 64/2 (2004), 435-66.

Fernández Trabal, Josep, *Una familia catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona 1267-1533* (Barcelona, 1995).

Ferrer, María Teresa, "Las comunidades mudéjares de la Corona de Aragón en el siglo XV: la población", in *VIII Simposio Internacional de Mudejarismo. De mudéjares a moriscos: una conversión forzada (Teruel, 15-17 de septiembre de 1999)*, (Teruel, 2002), pp. 27-153.

Ferrer, María Teresa, Mutgé, Josefina, eds. *De l'esclavitud a la llibertat. Esclaus i lliberts a l'edat mitjana* (Barcelona, 2000).

Ferrer, María Teresa, Riu, Manuel, eds. *Tractats i negociacions diplomàtiques de Catalunya i de la corona catalanoaragonesa a l'edat mitjana. Volum I.1. Tractats i negociacions diplomàtiques amb Occitània, França i els estats italians 1067-1213* (Barcelona, 2009).

Ferro, Víctor, *El Dret Públic català. Les institucions de Catalunya fins al decret de Nova Planta* (Vic, 1997).

Fodale, Salvatore, *Alunni della perdizione. Chiesa e potere in Sicilia durante il Grande Scisma (1372-1416)* (Roma, 2008).

Freedman, Paul, *The Origins of Peasant Servitude in Medieval Catalonia* (Cambridge, Eng., 1991).

Furió, Antoni, ed., *València, un mercat medieval* (Valencia, 1985).

Furió, Antoni, *Història del País Valencià* (València, 1995).

Galasso, Giuseppe, ed., *Alle origini del dualismo italiano: Regno di Sicilia e Italia centro-settentrionale, dagli Altavilla agli Angiò (1100-1350). Atti del Convegno internazionale di studi, (Ariano Irpino, 12-14 settembre 2011)* (Soveria Mannelli, 2014).

Gallinari, Luciano, "Ethnic identity in medieval Sardinia: rethinking and reflecting on 14th and 15th century examples," in *Perverse Identities. Identities in conflict*, ed. Flocel Sabaté (Bern, 2014), pp. 81-117.

Garcia Oliver, Ferran, *La vall de les sis mesquites. El treball i la vida a la Valldigna medieval* (Valencia, 2003) ; trans. *The Valley of the six Mosques. Work and Life in Medieval Valldigna* (Turnhout, 2011).

- Gautier Dalché, Patrick *Carte marine et portulan au XII siècle. Le Liber de existencia riveriarum et forma maris nostri Mediterranei (Pise, circa 1200)* (Rome, 1995).
- Gil, Xavier, "El discurs reialista a la Catalunya dels Àustries fins el 1662, en el seu context europeu," *Pedralbes*, 18/2 (1998), 475-87.
- Gil, Xavier, "Parliamentary life in the Crown of Aragon: Cortes, Juntas de Brazos, and other Corporate Bodies," *Journal of Early Modern History*, 6 (2002), 362-95.
- Gil, Xavier, "Republican Politics in Early Modern Spain: The Castilian and Catalano-Aragonese Traditions," in *Republicanism. A Shared European Heritage*, ed. Martin van Gelderen, Quentin Skinner, vol. 1 (Cambridge, Eng., 2002), pp. 263-88.
- Giunta, Francesco, *Aragonesi e Catalani nel Mediterraneo*, 2 vols. (Palermo, 1953-1959).
- Glick, Thomas F., *From Muslim fortress to Christian castle. Social and cultural change in medieval Spain* (Manchester, 1995).
- Glick, Thomas F., Guinot, Enric, Martínez, Luis Pablo, eds. *Els molins hidràulics valencians. Tecnologia, història i context social* (Valencia, 2000).
- Gual, Miguel, *Vocabulario del comercio medieval* (Barcelona, 1976).
- Guardia, Milagros, Lorés, Imma, *El Pirineu romànic vist per Josep Gudiol i Emili Gandia* (Trempt, 2013).
- Gudayol, Pilar, Bacardí, Montserrat, ed., *Diccionari de la Traducció Catalana* (Vic, 2011).
- Guilleré, Christian, *Girona al segle XIV*, 2 vols. (Barcelona, 1993).
- Guinot, Enric, *Els fundadors del regne de València* (Valencia, 1999).
- Guinot, Enric, "Oligarquías y clientelismo en las comunidades rurales del sur de la Corona de Aragon (siglos XIII-XV)", *Hispania*, LXX, 235, (2010), 409-430
- Hauf, Albert, ed., *Panorama crític de la literatura catalana*, 2 vols. (Barcelona, 2010-2011).
- Herren, Michael W., McDonough, Christopher, Arthur, Ros G., eds. *Latin Culture in the Eleventh Century: Proceedings of the Third International Conference on Medieval Latin Studies, Cambridge, 9-12 September 1998*, 2 vols. (Turnhout, 2002).
- Heyd, Wilhelm, *Histoire du commerce du Levant*, 2 vols. (Amsterdam, 1967).
- Hillgarth, Jocelyn N., *The Problem of a Catalan Mediterranean Empire 1229-1327* (London, 1975).
- Hillgarth, Jocelyn N., *Readers and Books in Majorca (1229-1550)*, 2 vols. (Paris, 1991).
- Les quatre grans cròniques: Jaume I, Bernat Desclot, Ramon Muntaner, Pere III*, ed., Ferran Soldevila (1971; repr. Barcelona, 2007-2014).
- Kehr, Paul, *Das Papsttum und der katalanische Prinzipat bis zur Vereinigung mit Aragon*, Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Jahrgang 1926, Philosophisch-historische Klasse, vol. 4 (Berlin, 1926) [trans. Ramon d'Abadal, "El papat i el principat de Catalunya fins a la unió amb Aragó," *Estudis universitaris catalans* 12 (1927), 321-47; 13 (1928), 1-12 and 289-323; 14 (1929), 14-32 and 213-26; 15 (1930), 1-20].
- Kehr, Paul, *Das Papsttum und die Königreiche Navarra und Aragon bis zur Mitte des XII. Jahrhunderts*, Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Jahrgang 1928, Philosophisch-historische Klasse, vol. 4 (Berlin, 1928).
- Kosto, Adam J., *Making Agreements in Medieval Catalonia: Power, Order, and the Written Word, 1000-1200* (Cambridge, Eng., 2001).
- Iradíel, Paulino, "Corporaciones de oficio, acción política y sociedad civil en Valencia", in *Cofradías, gremios*,

- solidaridades en la Europa medieval. XIX Semana de Estudios Medievales* (Pamplona, 1993), pp. 253-284.
- Lagardère, Vincent, *Les Almoravides. Le djihâd andalou (1106-1143)* (Paris, 1999).
- Ladero, Miguel Ángel, *Ejércitos y armadas de los Reyes Católicos. Nápoles y el Rosellón (1494-1504)* (Madrid, 2010)-
- Laliena, Carlos, *La formación del Estado feudal: Aragón y Navarra en la época de Pedro I* (Huesca, 1996).
- Laliena, Carlos, *Siervos medievales de Aragón y Navarra en los siglos XII y XIII*, (Saragossa, 2012)
- Laliena, Carlos, Lafuente, Mario, eds. *Una economía integrada. Comercio, instituciones y mercados Aragón, 1300-1500* (Saragossa, 2012).
- Larrea, Juan José, *La Navarre du IVe au XIIe siècle: Peuplement et société* (Brussels, 1998).
- Landingham, Marta Van, *Transforming the state. King, Court and Political Culture in the Realms of Aragón (1213-1389)* (Leiden, 2002).
- López, Carlos, *Nobleza y poder político. El reino de Valencia (1416-1446)*, (Valencia, 2005).
- López de Meneses, Amada, "Los consulados de Alejandría y Damasco en el reinado de Pedro el Ceremonioso," *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón*, 6 (1956), 83-183.
- López Elum, Pedro, *Los orígenes dels Furs de Valencia y de las Cortes en el siglo XIII* (Valencia, 2001).
- López Pérez, María Dolores, *La Corona de Aragón y el Magreb en el siglo XIV (1331-1410)* (Barcelona, 1995),
- Lluch, Rosa, *Els remences. La senyoria de l'Almoïna de Girona als segles XIV i XV* (Girona, 2005).
- Madurell, José María, García, Arcadio, *Comandas comerciales barcelonesas en la baja edad media* (Barcelona, 1973).
- Mainé, Enrique, *Ciudadanos honrados de Zaragoza. La oligarquía zaragozana en la Baja Edad Media (1370-1410)* (Saragossa, 2006)
- Mancho, Carles, *La peinture murale du haut Moyen Age en Catalogne (IXe-Xe siècle)* (Turnhout, 2013).
- Manconi, Francesco, ed., *La società sarda in età spagnola* (Quartu Sant'Elena, 1992).
- Manzano, Eduardo, *La frontera de Al-Andalus en época de los Omeyas* (Madrid, 1991).
- March, Ausiàs, *Poesies*, ed., Robert Archer, 2 vols. (Barcelona, 1997).
- Marcos, Ernest, *Almogàvers. La història* (Barcelona, 2005).
- Martí, Esther, "Corona de Aragón e identidad en la Cerdeña bajomedieval," in *Identità e frontiere. Politica, economia e società nel Mediterraneo (secc. XIV-XVIII)*, eds. Lluís Guàrdia, María Grazia Mele, Gianfranco Tore (Milano, 2015), pp. 23-32.
- Martorell, Joanot, *Tirant lo Blanch*, ed., Albert Hauf, 2 vols. (Valencia, 2004).
- Mas, Antoni, *Esclaus i catalans. Esclavitud i segregació a Mallorca durant els segles XIV i XV* (Majorca, 2005).
- Millàs, Josep Maria, *Assaig d'història de les idees físiques i matemàtiques a la Catalunya medieval* (1931; repr. Barcelona, 1983).
- Mineo, Igor Ennio, *Nobilità di stato. Famiglie e identità aristocratiche nel tardo medioevo. La Sicilia* (Rome, 2001).
- Miquel Rosell, Francisco, ed., *Liber Feudorum Maior, Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón*, 2 vols. (Barcelona, 1945-1947)
- Mollat du Jourdin, Michel de, Monique de La Roncière, *Les Portulans. Cartes marines du XIIe au XVIIe siècle*

(Fribourg, 1984).

Narbona, Rafael, *Pueblo, poder y sexo. Valencia medieval (1306-1420)* (Valencia, 1992).

Narbona, Rafael, Ferrer, Maria Teresa, "La marginació social i la segregació religiosa", in *Història. Política, Societat i Cultura dels Països Catalans. 3. La forja dels Països Catalans, segles XIII-XV*, Ernest Belenguier, Coral Cuadrada, eds., (Barcelona, 1996), pp. 220-237.

Nirenberg, David, *Communities of Violence. Persecution of minorities in the Middle Ages* (Princeton, 1996).

Oliva, Anna Maria, Olivetta Schena, *Sardegna catalana* (Barcelona, 2014).

Ollich, Immaculada, ed., *Catalunya i Europa a la fi del 1r. mil·lenni: Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps* (Vic, 1999).

Ortega, Antonio, *La marina mercante medieval y la Casa de Mallorca: entre el Mediterráneo y el Atlántico* (Lleida, 2015).

Orvietani Buch, Silvia, *Medieval Mediterranean Ports. The Catalan and Tuscan Coast. 1100 to 1225* (Leiden, 2001).

Pagès, Montserrat, *Pintura mural sagrada i profana, del romànic al primer gòtic*, (Barcelona, 2012).

Paul, Nicholas L. *To Follow in Their Footsteps: The Crusades and Family Memory in the High Middle Ages* (Ithaca, 2012).

Péquignot, Stéphane, *Au nom du roi. Pratique diplomatiques et pouvoir durant le regne de Jacques II d'Aragon (1291-1327)* (Madrid, 2009).

Pladevall, Antoni, dir., *L'art gòtic a Catalunya*, 10 vols (Barcelona, 2002-2008).

Pou, José Maria, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)* (Madrid, 1991).

Pujades, Ramon J. *Les cartes portolanes. La representació medieval d'una mar solcada* (Barcelona, 2007).

Pujol, Josep, *La memòria literària de Joanot Martorell. Models i escriptura en el "Tirant lo Blanc"* (Barcelona, 2002).

Quaini, Massimo, "Catalogna e Liguria nella cartografia nautica e nei portolani medievali," in *Atti del I Congresso storico (Liguria-Catalogna, 14-19 ottobre 1969)* (Bordighera, 1974), pp. 550-71.

Requesens, Lluís de, Miquel, Bernat, Garcia, Martí, Dies, Rodrigo, Vila-Rasa, Lluís de, Sunyer, Francesc, *Sis poètes del regnat d'Alfons el Magnànim* (Barcelona 2009).

Riera, Antoni, "La aparición de las corporaciones de oficio en Cataluña", in *Cofradías, gremios, solidaridades en la Europa medieval. XIX Semana de Estudios Medievales*, (Pamplona, 1993), pp. 285-318.

Riera, Antoni, *La Corona de Aragón y el reino de Mallorca en el primer cuarto del siglo XIV. I. Las repercusiones arancelarias de la autonomía balear (1298-1311)* (Madrid, 1986).

Riera, Antoni, "El Mediterrani Occidental al darrer quart del segle XIII: concurrència comercial i conflictivitat política," *Anuario de Estudios Medievales*, 26/2 (1996), 760-71.

Riera, Antoni, "Perpiñán, 1025-1285. Crecimiento económico, diversificación social y expansión urbana," in *En las costas del Mediterráneo Occidental. Las ciudades de la Península Ibérica y del reino de Mallorca y el comercio mediterráneo en la Edad Media*, eds. David Abulafia, Blanca Garí (Barcelona, 1996), pp. 1-61.

Riquer, Martí de, *Los trovadores: Historia literaria y textos*, 3 vols. (Barcelona, 1975).

Riquer, Martí de, *Aproximació al Tirant lo Blanc* (Barcelona, 1990).

Riquer, Martí de, *Història de la Literatura Catalana. Part Antiga*, 4 vols. (Barcelona, 1984).

Roig, Jaume, *Espill*, ed. Antònia Carré (Barcelona, 2006).

Roís de Corella, Joan, *Obres*, ed. Ramon Miquel i Planas (Barcelona, 1913).

Rubiés, Joan Pau, "Reason of state and Constitutional Thought in the Crown of Aragon 1580-1640," *The Historical Journal*, 38/1 (1995), 1-28.

Rubiés, Joan Pau, "El constitucionalisme català en una perspectiva europea: conceptes i trajectòria. Segles XVI-XVII," *Pedralbes*, 18/2 (1998), 453-74.

Rubió, Jordi, *Història de la Literatura Catalana* (Barcelona, 1984).

Rubió, Antoni, *Documents per l'història de cultura catalana mig-aval*, 2 vols. (Barcelona, 1908-1920).

Russo, Maria Antonietta, *I Peralta e il Val di Mazara nel XIV e XV secolo. Sistema di potere, strategie familiari e controllo territoriale* (Caltanissetta, 2003).

Ryder, Alan, *Alfonso el Magnánimo, rey de Aragón, Nápoles y Sicilia (1396-1458)* (Valencia, 1992).

Ryder, Alan, *The Wreck of Catalonia. Civil War in the Fifteenth Century* (Oxford, 2007).

Sabaté, Flocel, "Ejes vertebradores de la oligarquía urbana catalana" in *Revista de Historia Medieval*, 9 (1998), 127-149.

Sabaté, Flocel, "États et alliances dans la Catalogne du bas Moyen-Âge," in *Du contrat d'alliance au contrat politique. Cultures et sociétés politiques dans la péninsule Ibérique à la fin du moyen Âge*, eds. François Foronda, Ana Isabel Carrasco (Toulouse, 2007), pp. 325-60.

Sabaté, Flocel, *La feudalización de la sociedad catalana* (Granada, 2007).

Sabaté, Flocel, "Per què hi va haver un Compromís de Casp?," in *Els valencians en el Compromís de Casp i en el Cisme d'Occident*, ed. Ricard Bellveser (Valencia, 2013), pp. 45-119.

Sabaté, Flocel, "L'idéal politique et la nation catalane: la terre, le roi et le mythe des origines," in *La légitimité implicite*, ed. Jean-Philippe Genet, 2 vols. (Paris, 2015), 2: 85-140.

Salavert, Vicente, *Cerdeña y la expansión mediterránea de la Corona de Aragón 1297-1314*, 2 vols. (Madrid, 1956).

Salrach, Josep Maria, ed., *Història Agrària dels Països Catalans. 2. Edat mitjana* (Barcelona, 2004).

Sánchez, Manuel, Ortí, Pere, *Corts, parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu (1288-1384)* (Barcelona, 1997).

Santamaría, Álvaro, "El reino de Mallorca (1276-1343)," in *Historia General de España y America*, eds. Salvador Moxó, Miquel Angel Ladero, vol. 4 (Madrid, 1984).

Santoro, Daniela, *Messina l'indomita. Strategie familiari del 'patriziato' urbano tra XIV e XV secolo* (Caltanissetta, 2003).

Sardina, Patrizia, *Palermo e I Chiaromonte splendore e tramonto di una signoria. Potere nobiliare, ceti dirigenti e società tra XIV e XV secolo* (Caltanissetta, 2003).

Schneidman, Jerome Lee, *The rise of the Aragonese-Catalan Empire, 1200-1350* (New York, 1970).

Sénac, Philippe, *La frontière et les hommes (VIIe-XIIe siècle): Le peuplement musulman au nord de l'Ebre et les débuts de la reconquête aragonaise* (Paris, 2000).

Sesma, José Ángel, "La nobleza bajomedieval y la formación del estado moderno en la corona de Aragón" in *La nobleza peninsular en la edad media. VI Congreso de estudios medievales*, (León, 1999), pp. 343-430.

Sesma, José Ángel, Laliena, Carlos, eds. *La población de Aragón en la Edad Media (siglos XIII-XV). Estudios de demografía histórica* (Saragossa, 2004)

Setton, Kenneth M., *Recerca i troballa del cap de Sant Jordi* (Barcelona, 1974).

- Silva, Andréia Cristina Lopes Frazão da, *Hagiografia e História: Banco de dados das hagiografias ibéricas, séculos XI ao XIII* (Rio de Janeiro, 2009).
- Simon, Antoni, *Els orígens ideològics de la Revolució Catalana de 1640* (Barcelona, 1999).
- Simon, Antoni, *Construccions polítiques i identitats nacionals. Catalunya i els orígens de l'estat modern espanyol* (Barcelona, 2005).
- Simon, Antoni, *Pau Claris líder d'una classe revolucionària* (Barcelona, 2008).
- Simon, Antoni, *Del 1640 al 1705. L'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea* (València, 2011).
- Smith, Damin J., *Innocent III and the Crown of Aragon. The Limits of Papal Authority* (Aldershot, 2004).
- Sobrequés, Santiago, *Els grans comtes de Barcelona* (Barcelona, 1961).
- Stantchev, Stefan K., *Spiritual Rationality. Papal embargo as cultural practice* (Oxford, 2014).
- Tangheroni, Marco, *Commercio e navigazione nel Medioevo* (Rome, 1996).
- Terés, Maria Rosa, ed., *Capitula facta et firmata. Inquietuds artístiques en el quatre-cents* (Valls, 2011).
- Terrosu Asole, Angela, *Il portolano di Grazia Pauli. Opera italiana del secolo XIV trascritta a cura di Bacchisio R. Motzo* (Cagliari, 1987).
- Titone, Fabrizio, *Governments of the 'universitates'. Urban Communities of Sicily in the Fourteenth and Fifteenth Centuries* (Turnhout, 2009).
- Torró, Josep, *El naixement d'una colònia. Dominació i resistència a la frontera valenciana (1238-1276)* (València, 1999)
- Torroella, Pere, *Obra completa*, ed. Francisco Rodríguez Risquete, 2 vols. (Barcelona, 2011).
- Tramontana, Salvatore, *Il Mezzogiorno medievale. Normanni, svevi, angioini, aragonesi nei secoli XI-XV* (Rome, 2000).
- Trenchs Odena, Josep, "De Alexandrinis'. El comercio prohibido con los musulmanes y el papado de Aviñon durante la primera mitad del siglo XIV," *Anuario de Estudios Medievales*, 10 (1980), 237-320.
- Treppo, Mario del, *I mercanti catalani e l'espansione della Corona d'Aragona nel secolo XV*, 2nd ed. (Naples, 1972).
- Udina, Frederic, ed. *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (Segles VIII–XI)*, 2 vols. (Barcelona, 1991-1992).
- Vicens Vives, Jaume, *Historia de los Remensas (en el siglo XV)* (Barcelona, 1978).
- Viguera, María Jesús, *Aragón musulmán* (Saragossa, 1981).
- Vigué, Jordi, Pladevall, Antoni, eds., *Catalunya Romànica*, 27 vols (Barcelona, 1984-1998).
- Villanueva, Jesús, *Política y discurso histórico en la España del siglo XVII* (Alicante, 2004).
- Yarza, Joaquín, Fité, Francesc, eds., *L'artista artesà medieval a la Corona d'Aragó* (Lleida, 1999).
- Zielonka, Jan, *Europe as Empire. The nature of enlarged European Union* (Oxford, 2007).
- Zimmermann, Michel, *Écrire et lire en Catalogne (IXe–XIIe siècle)*, 2 vols. (Madrid, 2003).